

Szirmai Viktória

**Beszélgetés Rechnitzer János Professzorral a 60. születésnapja
alkalmából**

(Bár Ő nem tudott róla, hogy milyen alkalomra készül)

Egy kis utólagos magyarázat

Amikor ez a beszélgetés készült, Jánosnak nem mondhattam el, hogy a születésnapja tiszteletére készülő kötetbe szánom ezt az interjút. Ezért utólag elnézését kérem.

Amit elmondtam neki, az igaz volt. Hiszen a célom az, hogy egy életpálya interjú kötetet készítek rangos regionalistákkal, olyanokkal, akiknek jelentős a szerepük ennek a tudománynak a megalapozásában. Rechnitzer János pedig ilyen. Isten éltesse őt sokáig.

Szirmai Viktória

2012. április 18. Budapest

Kedves Professor Úr, kedves János, azért kértelek erre a beszélgetésre, mert egy életpálya interjúkra alapozott kötetet készítek rangos, mintaadó regionalista tudósokkal, olyanokkal, akiknek kiemelkedő szerepük volt és van a regionális tudomány kiépítésében, működtetésében, a fiatal generációk nevelésében. S Te mindenképpen ilyen vagy.

A beszélgetésre történő készülés során elővettem az összes munkádat, átnéztem őket újra, nagyon érdekesek és tanulságosak voltak, sok új szempontot is találtam. Megkerestelek az interneten is, különböző tévészereléseiteket is megnéztem. És most ismét azt kellett tapasztalnom, amit már korábban is tudtam, hogy az egész életműveden végigvonul az a tudományos probléma, hogy miként lehet a regionális, a területi egyenlőtlenségeket enyhíteni, a meghatározó okok feltárásával, tehát a tudományos eszközök alapján. Talán elsőként az 1993-ban megjelent „Szétszakadás vagy felzárkózás” című művedben (MTA RKK) foglalkozol határozottan ezzel kérdéssel, miközben sorra veszed a magyar térszerkezet átalakulását, a fejlődés mozgató rugóit, a területi regionális politika beavatkozási lehetőségeit. Már itt bizonyítod – főként az innovációk összefüggésében – a területi megosztottságot, az innovációk térségi, illetve nagyvárosi koncentrációit. Ezért a beszélgetésünk elején azt kérdezem, hogyan látod

ma, közel 20 esztendő után a folyamatokat? Enyhültek a regionális egyenlőtlenségek, vagy ellenkezőleg, erősödtek?

R.J.: Az innováció térbeli terjedésének a problematikája mindig is izgatott. Mind a mai napig érdekkel az a kérdés, hogy miként képes egy térség, egy település és közösség megújulni, vagy a megújulást szolgálni vagy éppen azt megvalósítani. Másképp fogalmazva, mindig azt ezt kutattam, hogy mik azok a belső erők, energiák, amelyek az innovációt ösztönzik, segítik, és hogy miként lehet azt különféle beavatkozásokkal, például a fejlesztéspolitika eszközeivel segíteni. Igen, a segítség szó a legjobb erre a beavatkozásra. Az 1993-as könyv eredményei a rendszerváltozás, az 1990-es évek elején meglévő állapotokat tükrözte. Őszintén meg kell mondanom, hogy sajnos az azóta eltelt szinte húsz év alatt nem sok változás történt. Valójában nem regisztrálhatunk kedvező eredményeket, sőt, elmélyültebbek, súlyosabbak lettek a korábbi differenciák. Egyre mélyebb területi szakadékok alakultak ki az országban. És ennek egyik oka, hogy mi sem mértük föl az ország adottságait rendesen, nem tudtuk, hogy hol mi van, és milyen értékekkel bírunk. A másik ok, amit fontosnak tartok még az, hogy illúziókat kergettünk a rendszerváltozás előtt, közben és utána. Azt hittük, hogy minden a várakozásainknak megfelelően fog alakulni, de később kiderült, hogy ezek a várakozások nem voltak megalapozottak. Az illúziókergetés másik fázisa az Európai Unióba való belépés, tehát 2004. Akkor is egy nagy álmot kergettünk, azt gondoltuk, hogy kiegyenlítjük a különbségeket, például a regionális alapokkal. Kiderült, hogy ez nem történt meg! Részben az emberek ismeretanyaga, az újdonság iránti fogadóképesség, a vállalkozói hajlandóság hiánya miatt, azok miatt a berögzült társadalmi szokások, intézményi beidegződések miatt, amik bennünk vannak, amiket nem könnyen tudunk lecserélni. A regionális egyenlőtlenségek pedig erőteljesebbé váltak. Oly annyira, hogy amiket én akkor innovációs zónának mondtam, ilyen volt például a Budapest–Győr–Hegyeshalom zóna, azok ma inkább stagnálnak, mind mérsékelten fejlődnének. A többi pedig nagy sebességgel szakad le. A főváros még tudja magát tartani, de a perifériák, vagy fél perifériák, vagy az ún. komp térségek, azok, amelyeknél még nem lehet tudni, hogy „beszívja őket a fekete lyuk”, ami az országban kialakult, vagy még csak a fekete lyuk permén billegnek, ezeknek a száma is egyre növekszik. A legutóbbi könyvünk (Rechnitzer J., Smahó M. (2011): *Területi politika* Akadémiai Kiadó) kidolgozása során átnéztem Laczkó László 1970-es évekbeli vizsgálatait, az 1972–1973-as település szintű klaszter-faktoranalízis eredményeit. Szinte kottára ugyanazok a ma is leszakadó térségek. Ugyanúgy az aprófalvas területek, a határtérségek, az agrárterületek kerültek a válságtérségek, vagy perifériaként kezelt terek, az akkori „elegáns” megfogalmazás szerint az elmaradott térségek közé. Tehát nincs nagy különbség a hetvenes évekbeli és a mai területi szerkezet között.

Sz.V.: Érdekes, amit állítasz, hogy tehát ugyanazok a területi problémák és ugyanazok az egyenlőtlenségek figyelhetők meg mai is, mint a rendszerváltozást megelőző időszakban. Ez azt is jelentheti, lehet, hogy Enyedi Györgynek igaza van abban, hogy a globális folyamatok törvényszerűségei inkább meghatározzák az egyenlőtlenségek alakulását, mint a politikai rendszerek? Mert végül is az elemzéseid azt mutatják, hogy a kialakuló kapitalista rendszer nem igazán tudott a szocialista rendszer sajátosságokon változtatni?

R.J.: Enyedi álláspontja vélhetően igaz. Többek között azért is, mert a területi szerkezet átalakulása iszonyú hosszú időt kíván, mély folyamatok eredményeit látjuk. Ez az átalakulás vagy átalakítás nemcsak arról szól, hogy ipartelepítésekkel vagy fejlesztéspolitikákkal, akár infrastrukturális rendszerek kiépítésével belenyúlunk a rendszerekbe, s ezzel kereteket, feltételeket hozunk létre, de a működésükhöz területi aktivitásra, az erőforrások új típusú hasznosítására is szükség van. Ehhez egy másfajta mentalitás is kell, bizalom, társadalmi együttműködés, új típusú kapcsolatok. Nagyobb teljesítményű innovációkra is szükség lenne, arra, hogy merjünk megvalósítani valamit. Ezek hiányoznak a magyar társadalomból. Azért is, mert az elmúlt húsz évben itt jelen lévő politikai rendszerek, valamint a társadalmi-politikai elit, a különféle politikai kurzusok maguk sem ösztönözték, nem támogatták ezeket a folyamatokat. Nekik mindig az volt a mániájuk és ma is az, hogy ők ismerik a bölcsék kövét, majd ők megmondják, mi a fejlesztés, majd ők kitalálják az ország jövőképét. Miközben az igazság az, és erre épp most mutatott rá egy doktoranduszom friss munkája, aki sikeres helyi településeket vizsgál, hogy a zárványokban, a fekete lyukakban váratlanul előbukkan egy-egy innovatív pont, ami izgalmas újdonságot tud felszínre hozni. Ezek helyi személyiségek, vállalkozók, polgármesterek, értelmiségiek, akik annyira innovatívak, hogy az egész falut, az egész közösséget megmozgatni képesek. Arra is vannak példák, hogy a település valami olyan helyi sajátossággal, helyi attrakcióval rendelkezik, ami napjainkban hirtelen felértékelődik. Például a turizmushoz, a különböző helyi termékekhez, a borászathoz kötődő tevékenységekre gondolok vagy természeti értékekre. De ezek működtetéséhez is szükség van személyiségekre, innovatív szereplőkre, helyi aktív emberekre, megvalósítókra.

Sz.V.: Egyet értek Veled, a kutatásaim során magam is sokszor tapasztaltam a helyi személyiségek, polgármesterek kiemelkedő szerepét a térségek fejlődésében. De sokszor ez nem elég. Egy egészen friss élményemre is hivatkozhatok. A férjemmel most voltunk Villányban, egy hét végét töltöttünk ott. Tudom, hogy jól ismered a térséget. Több híres helyi borászatot néztünk meg, s bár ők hiányolják a nagyobb borturizmust, érzésem szerint a borászatok fejlődnek. Ott van például a Polgár vagy a Gere pincészet, ez utóbbi nemrégiben építettett egy 4 csillagos elegáns, modern dizájnú hotelt, hozzá éttermet.

Ők, de még néhány kisebb borász is vélhetőleg jómódú emberek lettek a borászatból. De a falu – kivéve a turisták által használt központi részt – le van pusztulva. A régi, periférikus helyen található pincék is elhanyagoltak. Szóval egy-egy ember nem képes megállítani egy-egy ember birtokára vagy településrészeire koncentrált fejlődést, talán a helyi adópolitika miatt sem, vagy mert a hazai mecénatúra még nem alakult ki.

R.J.: Ez teljesen így van. Ezek az első generációs vállalkozók. Mindent a szájba, semmit a zsákba elvet követő urak és hölgyek, tömegesen. Kevés van köztük, aki azt mondja, hogy nekem az is fontos, hogy néz ki a tágabb környezetem, a településem. Mert még nem tudja, hogy a település részben az ő birtoka is. Ma erőteljes a birtok tulajdonosok közötti verseny. És ennek is eredménye az, amit említesz. Mellesleg én is ugyanezt állapítottam meg. Bementünk Villányban egy mellékutcába, ahol koszt, elhagyatottságot láttunk. A turistáknak viszont luxus szállodák nagy flanccal, az elegáns buszokból kiszállnak, és ott a járda kiváló, de nehogy kimenjen máshová, mert szembe kerül a nagy valósággal, ami szörnyű, s egyben elgondolkodtató.

Sz.V.: Ki a felelős ezért? Lehetséges, hogy nem feltétlenül ezek a vállalkozók, hanem a rendszer, ezért azt kellene olyan irányba elmozdítani, hogy érdekelt a támogatásban, abban, hogy többet adjon a közösségének?

R.J.: Mindenképpen arról szól a történet, hogy ebben a fejlődési periódusban nem jönnek létre együttműködési terek ezek között a vállalkozók között. Nem jönnek létre ezek az ún. klaszterek. Amikor azt mondom, hogy én odafigyelek, és együtt próbáljunk meg valamit megoldani. A francia borászatoknál az jellemző, hogy borvidékeket árulnak. És nem azt mondják, hogy Gere, hanem azt, hogy Villányi borvidék. A kínai vagy egyéb piacra például ma nem lehet betörni egy-egy borász nevével. Csak úgy, ahogy a franciáknak sikerül azzal, hogy az adott borfajta burgundi, vagy bourdeax-i borvidékről származik. Magyarországon meg a Gere, meg a Bock, meg a Szepsy akar betörni. Miközben Tokaj, a tokaji térség tudna megjelenni együtt a nagy nemzetközi piacokon. Ám ehhez össze kellene fogni, új típusú kapcsolatok szükségesek. Ezeknek az új társadalmi hálózatoknak, vagy társadalmi intézményesült tereknek a létrehozásához a kommunikáció és a bizalom hiányzik. Mindez ma még nem tud kiépülni, csak lassan egy-egy helyen, egy-egy formációban már találunk példát, léteznek kedvező irányok.

Sz.V.: Azt mondtad az előbb, hogy illúzióink voltak az 1990-es évek elején, hogy nem igazán mértük fel a reális folyamatokat. Ez biztosan így is volt. Milyen illúziókra gondoltál? Miben volt illúzió? Mert azért Magyarország nem volt elzárva a nemzetközi folyamatoktól, pontosan tudtuk, hogy mi történik a nagyvilágban, nemcsak

Európában, hanem Amerikában is. Már akkor komoly tudományos ismereteink voltak a nemzetközi környezetről. Miért voltak illúzióink?

R.J.: Szerintem nem tudtuk, vagy nem mértük fel azt, hogy az elmúlt rendszer milyen komoly válságot okozott a társadalomban. Ez volt az egyik probléma, hogy nem gondoltunk arra, hogy a társadalom bizalma totálisan elveszett, vagy pontosabban az új irányba nem épült ki. Arra, hogy az emberek motorikussá váltak, hogy automatákként működtek és nem kellett gondolkodniuk. Arra, hogy az innovációnak, a megújításnak a terei beszűkültek a magyar társadalomban. S bár bizonyos önállóság, az önálló mozgás lehetősége, a vállalkozói szellem az 1980-as években is már jelen volt, mégsem tudtuk felismerni, hogy ebben milyen energiák rejlenek. A másik gond legfőképpen az volt, hogy a meglévő energiák felszabadítása helyett, folyamatosan átvettünk külső modelleket, ezeket megkíséreltük villámgyorsan adaptálni, vagy próbáltunk alkalmazni olyan fejlesztési technikákat és intézményrendszereket, amelyek más társadalmi és kulturális rendszerben nagyszerűen működtek. Mondok erre példákat. Az egyik a Vállalkozásfejlesztési Alapítvány esete. A politika megszervezte megyékre az alapítványokat, azzal, hogy majd a vállalkozásokat támogatják. Mi lett belőle? Semmi. Ma többségében a mikro hiteleket nyújtják és kész. A vállalkozásoknak pedig nem igazán adnak segítséget. Ez a rendszer Angliában ugyan kiválóan működött, de a magyarországi bevezetéshez teljesen más szemlélet kellett volna. Mondhatnám az ipari park példáját is. Az ipari parkok létesítésére egy nagy kampány volt több éven keresztül. Minden városban legyen ipari park, ez volt a cél, mert az majd fogadja a vállalkozásokat. Milliárdok mentek közművekre a föld alá. Mi lett belőle? Van 25–30 működő ipari park, ami a 150–170 létesült egységgel szemben mérsékelt siker. Vagy említhetnénk a termáلتurizmus, a regionális repülőterek fejlesztését, de ne feledkezzünk meg a főterekről és más hasonló kampány programokról.

Sz.V.: És Te mit csináltál volna másképp, ha lehetőséget kaptál volna? Tényleg, gondoltál-e valaha is arra, hogy politikai szerepet vállalj, szakmapolitikai szerepet?

R.J.: Engem csábítottak még a rendszerváltozás után Győrbe, hogy induljak a polgármesteri székért. Aztán utána még tíz évig csábítottak, hogy induljak városomban helyi politikusnak. Bizonytalan vagyok, lehet, hogy jó, de lehet, hogy nagyon rossz politikus lettem volna. Nem tudom, bölcs feleségem megóvott ennek a dilemmának az eldöntésétől, mert mindig lebeszél az esetleges vállalásról. Most már azt mondom jól tette, köszönet érte!

Sz.V.: Ezt most már nem tudjuk, nincs „kontroll csoport”.

R.J.: Hála istennek nem tudjuk. Most már könnyű beszélni, hogy mi csinálhattunk volna. De én a legnagyobb problémának az elmúlt 20 évben a decentralizáció ciklikus

felbukkanást, majd eltűnését tartom azt, hogy hol volt, hol nem volt valamilyen szintű területi önállóság. Egy kicsit decentralizáltunk, aztán visszacentralizáltunk. Ezt azért tartom gondnak, mert mindez illúziókat keltett, aztán kiábrándultságot teremtett. Hiszem és vallom, hogy decentralizált intézményrendszerekkel nagyobb és tartósabb sikereket lehetett volna elérni az országunkban. Akkor, ha jogokat, felelősséget és persze finanszírozást biztosítunk egy térségnek, nagyobb településnek, azért, hogy próbálja meg a saját energiáit feltárni és megmozgatni. Ebben a struktúrában az emberek és az intézményeik elkezdtek volna újra gondolkodni a helyzetüket, aztán összefogni egymással, hálózatokat építeni, kontrollálni a többiekét, a másik közösségeket.

Sz.V.: De most ismét egy újra centralizáció tapasztalható, nemcsak nemzeti, hanem regionális és helyi szinteken is.

R.J.: Közben persze legyengül a társadalom. Mert megint azt hiszik, vagy hisszük, hogy például csak mi rendszerünk szerint lehet például a múzeumokat igazgatni. Nem tudjuk. Nem tudjuk megmondani, hogy kutatási témánkban a területi folyamatok, s azok alakításában mi tekinthető egyedüli üdvös megoldásnak.

Sz.V.: Mit értesz azon, hogy „mi”?

R.J.: Magyarul a társadalom irányítói, az elit. De ennek mi is, kutatók, oktatók, tanácsadók, elemzők, egyetemi emberek is beletartozunk. Sokkal határozottabban kellene kimondani a tudománynak, hogy igenis a decentralizációval, a helyi erőforrások aktivizálásával, ahhoz rendelt fejlesztéspolitikákkal, sokkal mélyebb és tartósabb eredményeket lehet elérni.

Sz.V.: De hát a különböző tudományos művekben, tanulmányokban oly sokszor kimondtuk az ezzel kapcsolatos véleményünket. Ezért is gondolom, hogy nem ez a fő ok, hanem az, hogy valamiért nem vagy változó módon érdeke a politikai szereplőknek a decentralizáció?

R.J.: Vélhetően nem mondtuk ki elégszer, vagy nem mondtuk ki elég határozottan. S pontosan azért, mert vélhetően nem volt igazán érdekünk megvédeni, vagy bizonyítani az igazunkat. Ezért sokkal többször kellene, újra és újra kimondani, elmondani ennek a fejlesztéspolitikának az elveit, gyakorlatát, na meg eredményeit.

Sz.V.: A hazai területi folyamatokra gyakorolt hatások feltérképezésekor az európai területfejlesztési politikára is gondolnunk kell. Hiszen Magyarország az Európai Unió tagja. Véleményed szerint milyen befolyása van, lehet a hazai területi folyamatok

alakulására az EU különböző direktíváinak? Vannak-e abban olyan szempontok, amelyek enyhíteni képesek a regionális egyenlőtlenségeket?

R.J.: Az Európai Unió alapelvei, mint a szubszidiaritás, a programozás, a partnerség az, hogy a forrásokat lehelyezem oda, ahol majd döntenek a felhasználásról és megpróbálok saját forrásokat is gyűjteni, az addicionalitás, ezek nemcsak haladó, de egyben időálló elvek. Válságok ide, válságok oda, ezek a fejlesztési filozófiák Európa nyugati felében működtek és működnek ma is. Én elfogadom és hiszek bennük, az európai világ fontos alapköveinek tekintem ezeket.

Sz.V.: Véleményed szerint az európai elvek nálunk működnek?

R.J.: Ehhez idő kell, meg kell érteni, el kell sajátítani, s közben felnő egy új generáció. Meg kell érteni bizonyos struktúrákat és rendszereket. Ehhez stabilitás, a rendszerek és intézmények fenntarthatósága szükséges, ami nálunk nem volt meg az elmúlt 20 esztendőben. Mindig jött egy új kormány és mindent átszervezett. Új minisztériumok, új intézmények álltak fel, új szereplők, új forráselosztási rendszerek, na meg új ideák és jövőképek. Minden állandóan átalakult, egy folyamatos változásban élünk. Az előbbi elvekhez, mint fejlesztési értékekhez egy stabil struktúra szükséges. A szubszidiaritás elve alapján, vagyis, hogy magam, a közösségem tudjon dönteni a dolgokról, ahhoz biztonság, kiszámíthatóság elengedhetetlen. Ennek hiányában nem tudják értékelni a cselekedeteiket, nincs visszajelzés, nincs korrekció, nincs értelmezhető irányváltás.

Sz.V.: Lehet, hogy egy vállalkozó is azért próbál magának mindent gyorsan és azonnal megszerezni, mert ki tudja, hogy másnapra mi lesz?

R.J.: Vélhetően. Most van, holnap már nem lesz. Egy programot, egy tervet nem lehet úgy elkészíteni, hogy nem tudok egy csomó fontos elemet, ha a megvalósítás lépcsői állandóan változnak. A tervezésben, a gondolkodásban a sarokpontok folyamatosan átalakulnak, ezért egy mozgó célpontra lőni nem egyszerű, közben maga a célpont is változik. Nem lehet úgy tervezni, hogy ne ismerjük a hozzárendelhető forrásokat. Ha tudom, hogy van öt egységem, akkor tervezhetek. De mire befejezem a tervezést már csak egy van, mert négyet elvettek. Ehhez egyfajta stabilitás, biztonság kell és ezért van az, hogy bizalmatlan mindenki, ezért van az, hogy mindenki saját magában, vagy a nagyon szűk közösségében gondolkodik és cselekszik. Ezért van az, hogy a települések nem működnek együtt, egy város nem működik együtt a szomszédjával. Veszekszik azért, hogy az Audi Ipari Park most Gönyűn legyen, ami közigazgatásilag nem Győr területe, de Győr határában van. És a polgármester harcol, mert majd oda fogják a vállalatok fizetni az adót. Ez nem bölcs dolog, hiszen a gazdasági egységek az összes szolgáltatást Győrbe veszik igénybe, a városban van a banktól kezdve az iskolán át a

különféle szolgáltatásokig szinte minden, ami a termelés kiszolgálásához szükséges. Nincs jól kitalálva a helyi adópolitika, mert arra kellene ösztönözni a szereplőket, hogy szövetséget kössenek, fogjanak össze, s akkor Gönyű is kap és még Győr is a forrásokból, így aztán mindketten megélnék és együtt fejlődhetnek.

Sz.V.: De ki tudja ezt eldönteni, hogy legyen szövetség? Ki határozza meg, hogy mik legyenek a szövetség feltételei? Ez azért talán mégiscsak egy kormányzati, állami feladat, nem?

R.J.: Nem hiszem, hogy direktívákkal, meg törvényekkel meg lehet oldani. Ebben az országban mindent törvényekkel akarnunk rendezni. Ezért vagyunk sokszor törvénytelenek, mert túl sok a törvény. Csak azzal lehet eredményt elérni, ha a szereplők az érdekeiket felismerik. Ennek azonban az átfogó társadalmi stabilitás és bizalom lehet az alapja. Enélkül mindenki csak saját magával foglalkozik. Megint csak az idő szerepét kívánom kiemelni. Szerintem a rendszerváltás most zajlik és még 10–15 év kell ehhez a társadalmi stabilitásra épülő bizalomhoz. Talán 2025–30 körül egy egész normális és kellemes országban élnek majd az unokáink.

Sz.V.: Nagyon érdekes tanulmányt olvastam Tőled, a Magyar Tudomány 2007-es évfolyam 6. számában, ahol az európai regionális politika és a város fejlődés kapcsolatát elemzed. Itt kifejtetted, hogy a városok a fejlődés motorjai, ők a növekedési pólusok. Szerinted milyen hatással van a területi, regionális egyenlőtlenségek rendszerére az a tény, hogy a városok szerepe megnövekedett, hogy a városok parancsnoki helyek, s hogy ezek a nagyvárosok nem horizontálisan, hanem vertikálisan kapcsolódnak a centrum országokhoz, a nagy nemzetközi cégekhez? Egyáltalán mi a véleményed ma a városok szerepéről, milyen aktorok ők, milyen minőségben lépnek be ebbe a játéktérbe, amiről mi most itt beszélünk?

R.J.: A városok a területi fejlődés hordozói. Történetileg is mindig a város, a centrum volt az, ahova valamilyen úton, módon megjelentek az erőforrások, az intézmények, a kultúrák, az ismeretek és a tudások. A város védte meg mindig az intézményrendszert. A mai város, mint koncentrált centrum fogyasztói piacot jelent. Valójában mindig a város, a centrum, az, ami az újdonságokat gerjeszti, ami továbbítja az innovációkat, innen lehet új ismereteket szerezni. Továbbá a város el is szívja az energiákat, gyűjti össze a vidékről, a környezetéből. Ha egy városi szerkezet kedvező, ha elérhető, s egyben befogadható, ha képes a vonzásterével együttműködni, akkor képes lesz a térségi folyamatokat alakítani, a vonzáskörzetében a kedvező elmozdulásokat generálni.

Sz.V.: És szerinted tényleg megpróbál együttműködni? Mert az én kutatási tapasztalataim azt mutatják, hogy elvileg csak a szavak szintjén van a centrumok és a környékek között együttműködés, csak a különböző koncepciókban fogalmazódik meg a térségi szemlélet iránti szükséglet, miközben nem ez a valóság. A valóság az, hogy nem igazán állnak szóba egymással a települések.

R.J.: A magyar önkormányzati törvényt egy fontos decentralizációs lépésnek tartom, ami a rendszerváltás után született meg, és ami eredményeként 3100 helyi közösség jöhetett létre. A településeknek a jogai, a hatáskörei, a funkciói és a finanszírozási keretei meghatározásra kerültek. Ez egy óriási áttörés volt a centralizált államirányítás után. A 3100 település közül sokan hiába próbáltak különféle együttműködések szervezni, ezek többségében sikertelenek voltak. Ezek mögött a hatalomnak az „oszd meg és uralkodj” szemlélete állt. Továbbá az, hogy „én”, vagyis egy párt vagy egy kormány, vagy a politikai elit tudja mindig megmondani, hogy milyen legyen a „működés” rendszere, és „ti” pedig, a többiek meg lássátok csak el az iskolát, oldjátok meg a kéményseprést, meg a temetőt gondozzátok. A megosztottság mind a funkciókban, mind a forrásokban folyamatosan jelent volt az önkormányzati rendszerben.

A másik gondot abban látom, hogy a fejlesztéspolitikáknak, vagy a „segítéspolitikáknak” – ez talán jobb kifejezés – nem voltak koncentrált terei. Nagyon későn ismertük fel a nagyvárosok, vagy a középvárosok erőteljes térség dinamizáló hatásait. Az előbb említettem az ipari parkokat. Magyarországon 40–50 ipari park megfelelő felszereltséggel, szolgáltatásokkal mondjuk a középvárosi hálózatban, képesek lettek volna vonzani az ipart, a képzett munkaerőt, De mi történt valójában? A területi politika alapelve volt, hogy mindenkinek adjunk egy kicsit – mert minden település, központ mögött állt egy kedves képviselő, vagy valaki, akit szeretni kell. Mindez aztán a forrásokat szétforgácsolta, nem tette lehetővé a koncentrált fejlesztéspolitikát. Ezáltal a centrumok egymás rovására lettek egyre gyengébbek. Hiszen egymással állandóan versenyeztek, ami lassan a mániánkká vált az 1990-es években. Versenyeztek, nem fogtak össze. Például mindenki termálfürdőt akart. Nem lehet termálfürdő minden kisvárosban, hanem csak ott lehet, ahol szolgáltatás, szálloda van, ahol az emberek nemcsak fürdeni tudnak, hanem sétálni, szórakozni, kikapcsolódni. A mindenkinek valamit adott a fejlesztéspolitika, így aztán elszórta, elpazarolta a forrásokat.

Sz.V.: Régóta látok egy dilemmát. A dilemma a következő, lehetséges a területi kiegyenlítést megvalósítani akkor, ha a sikeres területi, társadalmi és gazdasági fejlődés kulcsa a koncentrált fejlődés? A szociológusok, a társadalom földrajzosok, – összhangban az európai politikai elvekkel –, általában azt vallják, azt valljuk, hogy a

regionális egyenlőtlenségek helytelenek és ezért enyhíteni kell őket, mert az igazságtalan, hogy valaki a lakóhelyén ne jusson hozzá a szükséges alapellátáshoz, vagy a minőségi élet lehetőségeihez. Miközben ezek a szakmák, közte én magam is látjuk az elvek és a valóság közötti ellentmondást, a nagyvárosok kiemelkedését, központi, egyben innovációs szerepeit, s ezek kedvező gazdasági, társadalmi hatásait is. Lehet, hogy csak a lelkiismeretünket akarjuk megnyugtatni, amikor a fenti igazságtalan elosztás ellen szólunk? Hiszen az igazságosabb elosztás egyik következménye, ahogy azt az előbb említetted az erőforrások szétszórása, hogy mindenki kap egy kicsit, de abból nem születik valódi dinamikus fejlődés. Lehet, hogy fel kellene – legalább átmenetileg – vállalnunk azt a választ, hogy a jónak kell adni, mert ott a potenciál, az erőforrás is ott van, és ott vannak azok a szakképzett emberek is, akik meg tudják csinálni a fejlesztéseket, hogy majd ezzel megalapozzuk a kiegyenlítést?

R.J.: Az európai területpolitika fő célja volt a jóléti modell megvalósítása, amikor azt mondta, hogy igen, ki kell egyenlíteni, helyzetbe kell hozni a térségeket, s ezzel piacokat kell teremteni. A piacok mindenhol elérhető legyenek, mindenki hozzá tudjon jutni a fogyasztás lehetőségeihez. Ezért szükség van az egységes európai térre. Az 1980-as, 1990-es évek, de még a 2010-es évek elején is jóléti ideológiák működtek. Az új tagállamok, Kelet-Európa országai ezt a jóléti modellt, annak főként reménységét kapták. Azóta azonban kiderült, hogy az európai jóléti rendszer bajban van, hogy Európa is számos problémával küzd. Ebből is fakad, a kohéziós politikában a váltás szükségessége. Ennek iránya, hogy a városok váltak az európai fejlesztéspolitika új fókuszává, így a centrumok fejlesztését kezdi ösztönözni az Európai Unió. S ezzel a helyi források, adottságok erőteljesebb inspirációja vált időszerűvé, ez képviseli a területi politika új irányát. Természetesen soha nem fogja kimondani egyetlenegy politika sem, hogy egy országnak a kétharmada, vagy egyharmada a fekete lyukban él, vagy életképtelen, mert ott választópolgárok laknak, akik majd döntenek. Már csak azért sem tehetik, mert az könnyen a szélsőjobb felé sodorhatják a térségeket. Nálunk is lehet tapasztalni, hogy a szélsőjobb oldali párt terjeszkedése a legdepressziósabb, leghátrányosabb helyzetű térségekben erőteljesebb, miközben ezekbe a térségekbe mindig is jelentős források áramlottak, illetve mentek volna, ha az ottani elit csoportok nem a maguk céljai és elvei szerint osztja el azokat. Borsodban, Szabolcs-Szatmár megyében vagy Békés megyében a helyi politikai, gazdasági, közszolgálati elit az elmúlt 20–25 év a fejlesztéspolitikát alapvetően befolyásolta, s annak hasznáiból részesedett, vagy kedvezően jutottak az erőforrásokhoz, fejlesztésekhez, termelési tényezőkhöz, munkaerőhöz.

A centrumok, a nagyvárosok fejlesztésével a térségi hatások koncentráltan jelenhetnek meg, a terjedésük gyorsabb, vízesésszerű lehet. Ezt bizonyítja Debrecen látványos felzárkózása a keleti országrészben, Győr folyamatos dinamikája, vagy az egyre határozottabban felelemelő Szeged vagy Pécs.

Sz.V.: De arra sok fejlesztési forrás volt, a belvárosokat szinte mindenhol meg lehetett újítani, lehetett arra pályázni.

R.J.: Én azt gondolom, hogy legyen rendbe a belváros, lehessen jól sétálni, gyönyörködni az épületekbe, legyenek izgalmas éttermek, ahol speciális a kínálat, szóval élvezni tudjuk a várost.

Sz.V.: Erre azt is mondhatná a radikális városszociológia, hogy eközben a város többi része elhanyagolt, mert a középosztály a meglévő forrásokból, azok koncentrált felhasználásával, megcsináltatta magának a belvárosait, ahol él és amit leginkább ő használ.

R.J.: Ez elvileg igaz, de azt is látni kell, hogy a középosztály életmódja mintateremtő. S ez tovább görgeti a változást. A súlypont szemléletű fejlesztés előnyeit a saját egyetemem, a Széchenyi István Egyetem példáján követhetem végig. 2008-tól közel 12 Mrd forintot kitevő Európai Unió, hazai, na meg saját forrás felhasználásával sikerült alapvetően átalakítani az egyetemet, annak környékét és magát a várost is. Minden megújult, új épületek, új terek, új műszerek, új szervezetek, új emberek. Persze, még „kicsi a zakóm”, meg „nyom bennünket a cipő”, meg a „kamaszkori betegségek” tömkelegét éli meg a szervezet, az irányítás mindezt, azonban előbb-utóbb megváltoznak a szereplők és kialakul az új generáció, aki már az új környezetben, milióban nőhet fel. Átalakult a város maga is, hiszen a közös fejlesztés eredménye lett, hogy két városrészt egy új híddal összekapcsolták, ezzel átalakult az emberek mozgáspályája, az egyetem még szervezesebben – városszerkezeti és szellemi dimenzióban is – integrálódott a városba. A változásokhoz persze idő kell. A területi kutatásokban az idő dimenzió roppant izgalmas, de kevésbé kutatott kérdés. Az idő, a tér változását mutatja, de az idő visszahatása a térre, ezeket a folyamatokat új módszerekkel kellene leírni, s így aztán megérthetjük a tér, a városi tér társadalmi és gazdasági átrendeződését.

Sz.V.: Ez utóbbi javaslatodnak nagyon örülök, mert a társadalmi összefüggések szempontjairól én is szeretnék kérdezni. A „Régiók és a nagyvárosok innovációs potenciálja Magyarországon” (MTA RKK, Pécs–Győr, 2005) című könyvben, amit Grosz Andrással közösen szerkesztettél, sorra veszitek az innovációs potenciál konkrét elemeit. Ezek főként gazdasági tényezőkkel kapcsolatosak, a technológiai kínálat, az innovációs szolgáltatások intézményei, a vállalkozások kapcsolatrendszerei, azok működése, a kutatás-fejlesztési tevékenységek, a helyi és a regionális fejlesztési politikák összefüggései, ezeket emeltétek ki. Arra is rámutattatok, hogy a regionális innovációs potenciál általatos felsorolt elemeinek kiemelkedő a szerepük a versenyképesség

alakulásában. És itt nekem hiányérzetem van. Szerintem a regionális innovációs potenciál, de a versenyképesség alakulása szintén nemcsak a felsorolt elemektől, hanem különböző társadalmi tényezőktől is függ. Ezekről Ti nem beszéltek, a könyvben nem látok par excellence társadalmi szempontokat, vagyis olyan tényezőket, amelyek az ott élő népesség társadalmi szerkezetét, iskolázottságát, a társadalmi érdekérvényesítés lehetőségeit, a civil szervezettséget, az érintett társadalmak jól-létét jelölik meg.

R.J.: Akkor nem még tudtam, hogy ezek a tényezők milyen fontosak. A kutatás időszakában nem voltunk elég merészek ahhoz, hogy azt mondjuk, igen, a társadalmi tényezők, azok intézményei, a városi közösségi kultúra, a befogadó készség, a bizalom, a hajlandóság az újdonságok iránt, azok megélése és egyáltalán az innovációkkal való merész együttélés nélkülözhetetlen alakítója a versenyképességnek. Most már úgy gondolom, hogy ezek a legfontosabb tényezők. Változtam, és mentségemre szolgáljon, hogy az ott, s akkor vizsgált tényezőkhöz voltak számszerűsíthető paraméterek, s az imént említettekhez viszont ma sem találunk megfelelőket.

Sz.V.: Meghallgattam felvételről a Mindentudás Egyeteme sorozat keretében, 2005-ben felvett előadásodat. Az volt a címe, hogy „Miért élnek jobban az emberek a Dunántúlon, mint az Alföldön?” Ebben az előadásodban (is) sorra veszed az eltéréseket meghatározó regionális, egyenlőtlenségi tényezőket. De most nem ezt szeretném Tőled kérdezni, hanem azt, hogy szerinted miért élnek jobban az emberek Ausztriában, mint nálunk? S, hogy vannak-e területi összefüggései annak, ha jobban élnek az osztrák emberek?

R.J.: Ausztria sem ítélt meg kizárólagos módon. Tele van ellentmondásokkal, aminek egy részét – például a történelmi múlt – még mindig nem dolgozták fel. Ennek ellenére 1955 óta egy stabil ország, ahol a két nagy párt, a szociáldemokraták meg a néppárt ugyan játszadozik egymással, hol ez, hol az volt hatalmon, de ki tudtak egyezni a társadalmi biztonság érdekében. Ez azt jelentette, hogy az embereknek érdemes volt a pénzüket vállalkozásba fektetni, többet törődni a településükkel, kialakult a folyamatosan bővülő fogyasztási kínálat és kereslet. Persze a területi különbségek nem elhanyagolhatók. Burgenland Ausztria legelmaradottabb térsége. (Persze, mi szeretnénk olyan elmaradott lenni!) A burgenlandi tartományi kormányhoz például több száz szélkereke van, a bevétel a tartományhoz kerül, amiből finanszírozni lehet aztán innovációs központokat, főiskola építést és sok más fejlesztést. A közösségek maguk rendelkeznek a saját forrásaik fölött. Bár a felhasználást kontrollálják, azért is, mert a civil társadalom mindig is erősebb volt Ausztriában, mint nálunk. Hadd utaljak, az ún. „magvető elméletre”, amit az Európai Unió terjeszt. Ez azt jelent, hogy elvetjük a magot, aztán majd valahol föléled. Hát ott elkapkodták a magokat – éppen a fejlett civil társadalom miatt. Aztán elültették azokat a magokat és gondosan ápolták. Talán ezért élnek jobban az osztrákok, mint mi. Vagyis nemcsak a gazdasági adottságaik révén,

hanem a kultúra, a stabil intézményrendszer, az együttműködések következtében. A polgárosultság, az értékek, a közösség építés Ausztriában meghatározó jövőalakító tényezők. Szemben velünk, ahol mindig valakitől, valaki mástól várjuk a megoldást, hogy majd a földesúr, az iparmágnás, az állam, s napjainkban az Európai Unió irányokat ad, s azokat finanszírozza. Nos, ez nem megy!

Sz.V.: A regionális tudomány fejlődésében fontos szerepet vállaltál. „Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón” című 2000-ben megjelent kötetben, amit Horváth Gyulával szerkesztettél, tételesen felsoroljátok azokat az eredményeket, amely egy 20 esztendő múlva visszatekintő, új tudomány kialakulását igazolják. Miközben vannak jelek, amelyek vitatják ezt az önállóságot. Nem mindig világos azokhoz a tudományokhoz való viszony sem, amelyekből ez a tudomány kinőtt, így a földrajz és a közgazdaságtudomány, a szociológia tudományához való kapcsolódás, a különbségek rendje sokszor még a regionális tudományt művelők szerint sem egyértelmű. Ezért is kérdezem Tőled, hogyan látod a regionális tudomány önállóságát, más tudományokhoz való viszonyát? Szélesebb értelemben, hogyan ítéled meg a regionális tudomány jövőjét, a társadalompolitikai döntésekben való részvételének a lehetőségeit?

R.J.: Életemnek sok nagy kalandja volt, s remélem lesz még néhány. A hazai regionális tudomány megszervezésében való részvétel a legnagyobbak közé tartozik. Létrehozni, szervezni, intézményrendszert építeni, ez óriási feladat volt. Enyedi professzor úr nyomdokain lépkedni, az ő atyai irányítása mellett részt venni egy új társadalomtudományi terület kialakításában Magyarországon, csodálatos időszak volt. Nem mondanám, hogy napjainkban társadalomtudomány ellenes hangulat van. Inkább azt, hogy a társadalomtudományok többsége nem tudott kellő válaszokat adni a mai és a jövőbeli problémákra. Pedig volt pénz, paripa, fegyver, posztó. Bár a regionális tudomány több–kevesebb sikerrel megkísérelt számos tudományos kérdésekre feleletet adni, s azokat rendszerezett művekben, sorozatokban összegezni. Más társadalomtudományi ágakban azonban nem készültek átfogó elemzések, összegzések az elmúlt időszakról. Nem tudunk – vagy én nem tudok – mutatni nagy közgazdaságtudományi munkát, olyat, ami feldolgozta volna a rendszerváltozás gazdasági következményeit. A szociológiának is végig kellene gondolni, hogy mit tett ebben a húsz évben, milyen válaszokat adott a társadalmi problémákra. Talán a történettudomány volt egyedül képes a kihívásokra válaszolni. Épp most került a kezembe Kolosi Tamás és Szelényi Iván könyve, amiben arról írtak hogyan gazdagodhatunk meg (Kolosi T., Szelényi I. (2010): *Hogyan legyünk milliárdosok?* Corvina Kiadó). Sok érdekességet láthatunk a rendszerváltozás utáni gazdasági elitről. A vidékről is sokat tudunk, Te nagyon alaposan és komolyan vizsgáltad a nagyvárosi társadalmakat (Szirmai V. (2009): *A várostérségi versenyképesség társadalmi tényezői.*

Dialóg Campus Kiadó). És még sorolhatnám tovább, de a lényeg az, hogy a feltárt részismeretek valahogy még nem állnak össze. Remélem, hogy lesznek kutatók, műhelyek, amelyek ezeket a nagy összegzéseket el fogják végezni.

Ami a regionális tudomány jövőjét illeti, annak művelése lassan áthelyeződik az egyetemekre és a doktori iskolákra. A regionális kutatások jövője attól is függ, hogy a korábbi nevén MTA Regionális Kutatások Központja hogyan tudja kezelni a mai nehézségeit, hogyan tud integrálódni az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont rendszerébe, hogyan találja meg, újítja meg magát, s értékeit – ami jócskán van – miként képes hasznosítani.

Sz.V.: Az eddigi munkásságod egyik jelentős eredménye a Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, aminek vezetője, alapítója vagy. Milyen szerepet tölt be ez az életedben?

R.J.: Kalandról beszéltem az előbb, nos, ez is azt kell említenem. Én nem csináltam semmi újat, csak folytattam, amit az MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézetében elkezdtem. Az intézetben az volt a munkám, hogy fiatalokkal, tehetséges emberekkel foglalkozzam. S hogy csapatban dolgozzunk. Ezt belém kódolták már fiatal, kezdő kutató koromban az akkori professzoraim, tanárain. Arra tanítottak, hogy együtt kell működni, együtt kell kutatni. Mindig megbeszéltük, hogy ki az, aki a kocsit húzza, ki az, aki rajta ül, mert valaki mindig doktorit, nagydoktorit vagy éppen könyvet írt. Talán ez az az érték, ami megmarad utánam, az a kutatói, csapatszervezői mentalitás. Ebből a szemléletből egy kicsi át tudtam adni a fiataloknak, azt, hogy dolgozzanak együtt, figyeljenek egymás értékeire, próbálják meg a kutatói, oktatói közösségeket összetartani. A doktori iskola végül is az intézeti lét folytatása. Az iskolában egy újabb alkotó közösség jön létre, jól látni a fiatalokat, izgalmas átadni a kutatási tapasztalatokat, olvasni egy-egy jobb dolgozatot, cikket, vagy egy sikeres életpálya elindulásában, annak eredményeiben részt venni. A Széchenyi István Egyetem lehetőséget és alkalmat ad arra, hogy egy, a tudományos kutatásra épülő iskolát alakítsak ki, az eredményekre büszke vagyok. Nagyon szeretettel végzem munkámat.

Sz.V.: Nagyon sokoldalú, sokarcú az életpályád. Mi tudjuk, sokan tudjuk, de lehet, hogy valaki meglepődik, hogy egy ilyen kemény tudománnyal foglalkozó valaki műgyűjtő lesz. Miért kezdtél el gyűjteni, és miért pont a Női Nyolcak Csoportot kezdted először gyűjteni? Egyáltalán mi a szerepe az életedben a gyűjtésnek és mi a szerepe a nőknek?

R.J.: A gyűjtés a pécsi életszakaszomban indult. Pécs egy kultúra-város, még az ún. „anti világban” is az volt. Kiállítások, múzeumok és a Pécsi Vásár. Pécssett kezdtem el a gyűjtést, a vásárban hozzájutottam képekhez, először csupán dekorációknak tekintettem azokat, majd felfedeztem az alkotásokat, az alkotókat. Családomban polgári

milió volt, a szüleim szerették az ezüstöt, a képeket, sok–sok kötet könyvünk volt, anyám perzsaszőnyeget szőtt, ezek mind fontosak voltak az életünkben. Ezek is inspiráltak a gyűjtésben. Az első házasságom végén, a válást követően az akkori gyűjteményem az első feleségemnél maradt. Aztán újrakezdtem. A második feleségem Edit, csodálatos asszony, megértő, támogató társ. Győrben kezdtünk együtt az új életet, stabilizálódtunk, s újra előjött az örök szenvedélyt, a gyűjtés.

Miért a Női Nyolcak? Felfedeztem, hogy 1920–30-as évek női alkotói között volt egy iszonyú inspiratív csoportosulás. Vagány, avantgarde csajok, aki szembe mertek és tudtak nézni az akkori kor minden megkötésével, mindezt a mesterük, a kiváló festő Vaszary János is segítette. Egyedi stílust, önálló művészi világot sikerült megteremteniük és ez engem vonzott. Érdekelt, hogy mi motiválta őket egy konzervatív, tekintélyelvű, s egyben zárt, a női művészetet nem kedvelő világban. Sikerült egy kisebb kollekciónak összeszedni tőlük, amitől nem válnék meg.

Aztán elkezdtem gyűjteni a geometrikus, konkrét művészetet, ami már egy kicsit szakmámmal is összefügg. Hiszen aki a tér problémáival foglalkozik, ahhoz a struktúrák közel állnak. Mindig szerkezetekben gondolkodtam, a társadalmi, gazdasági viszonyok rendszerét vizsgáltam. A geometrikus vagy konkrét képek, amelyek mindig a tiszta formákra törekszenek, valahol ugyanazt a problémát fogják át, azt keresik, hogy miként lehet a teret megnyitni, abba behatolni, vagy éppen színessé tenni, annak rendszerét megérteni.

Több időre lenne szükségem, mert csak komolyan és elmélyültem lehet gyűjtést folytatni. Érdekel a művészeti piac megfejthetetlen rendszere, az, hogy miként lehet egy műtárgyat eladni, miként alakulnak az árak, azokat milyen tényezők befolyásolják. Éppen ezért megyek el holnap a Francia Intézet rendezvényére, Fehérvársurgóra, a Károlyi kastélyba, ahol francia műkereskedők, elemzők kétnapos szemináriumot tartanak, az európai műtárgypiac trendjeiről. Titokzatos, érdekes világ. Nekem ez a hobbim, ez a szenvedélyem.

Sz.V.: Arra gondoltam, hogy vajon ez a szenvedély összefügg-e az innovációval kapcsolatos tudományos érdeklődéssel? Hogy ez a kettő ugyanannak a lényegi dolognak a megnyilvánulása? Inkább úgy kérdezem: mindig ott van a fejedben az innováció? Te innovatív ember vagy a magán, mindennapi életben is?

R.J.: Igen, persze. Van Ipad-em, meg Iphone-om. Az unokám a skype-on hív fel. Használok a Windows 2010-et. Igyekszem friss lenni, s a világban eligazodni.

Sz.V.: De nemcsak a technikára gondolok.

R.J.: Ezek is fontos kihívások. Az ember képes legyen folyamatosan megújulni. De valójában kettős arcom van. Van bennem egy erős ragaszkodás az értékekhez, ezt

nevezzük konzervativizmusnak, s ott a folyamatos megújítás keresésem. A kettős énem küzd egymással. Ahogy öregszem, ez a kettősség – a jín és a jang – egyre inkább összecseng. Bölcsebb leszek, nyugodtabb, türelmesebb.

Sz.V.: Most már jó néhány éve figyelem az életpályádat, Talán legelőször Kecskeméten találkoztunk. Akkor az életed egy átmeneti szakaszában voltál. Azóta sok változás történt veled. Ezek a változások tudatosak voltak, elhatározta, hogy Te, mondjuk a 60. életévedre a tudományban ezt, meg ezt akarod elérni, hogy egy nagy egyetemnek akarsz a rektor helyettese lenni, vagy ezek csak úgy felkínálkoztak és éltél a lehetőségekkel?

R.J.: Inkább az utóbbi. Persze megpróbáltam megragadni a lehetőséget, ezt egy nagy kihívásnak tekintetem. Élvezem az egyetemi alkotói világot, ezt inspirál és folyamatos megújításra ösztönöz. Ugyanakkor képes – mert alkalmat kapok a környezetemtől – vagyok arra, hogy leüljek a klaviatúrához, verjem a gépet és írjam a tanulmányokat, a kutatási koncepciókat, mert tudom, hogy ezt meg kell tenni. Szerencsém volt abban, hogy időben meg tudtam szerezni mindazt, ami a tudományos munkához szükség. Nem 60 éves koromra lettem nagydoktor, hanem 43 éves koromban. Mindezt köszönhetem a környezetemnek, az intézetemnek, az egyetemnek, a szakmai közösségemnek, s főleg a családomnak, lányaimnak, unokáimnak és főleg szeretett feleségemnek, aki nagy biztonságot teremtett ahhoz, hogy a céljaimat elérjem. Nélkülük semmi lennék, velük vagyok valami.

Sz.V.: Ez a sikered titka?

R.J.: Igen. Én jól nevelt vagyok. Most éppen a Széchenyi István Egyetem Intézményfejlesztési Tervén dolgozom, tegnap este 10-ig még olvastam az anyagokat. Ez a dolgom, ez a feladatom. Persze, néha lusta is vagyok, de szeretek sétálni Modival, a kutyámmal, vörösbort iszogatni, s mostanában nagy kedvvel olvasom a mai orosz irodalmat, s persze nézegetem a képeimet.

Sz.V.: Sikeresnek tartod magad?

R.J.: Igen, úgy érzem jó vállalkozásokban vettem részt, sikerrel. Az elmúlt évek jók voltak, sok-sok izgalmas dolog történt velem és ezek közül többnek az alakításában részt vehettem. Lehetett volna még szorgalmasabb, de azért egy pár könyvet meg tudtam írni, van néhány érdekes tanítványom, egy-két érdekes kutatást folytattam és vannak tanítványaim. Mi kell még?

Sz.V.: Melyik könyvedre vagy a legbüszkébb?

Három könyv, ami szeretek: a '93-ban írt első könyvem érdekes és még mindig idézik (*Szétszakadás vagy felzárkózás. A térszerkezetet alakító innovációk. MTA RKK Győr, 1993*) Vagy legalábbis tiszteletkörként beírják az irodalomjegyzékekbe. A Lengyel–Rechnitzer: „Regionális gazdaságtan”, azt mondják alapmunka. (*Dialog Campus Kiadó, 2004*). Rendesen megírtuk, bár frissítésre szorul. S végül a Smahó Melindával írt Területi politika (*lásd korábban*) című könyvünket kedvelem, mint újszülöttet. S amire még büszke vagyok: a „(Mű) gyűjteni, de hogyan?” (*Régió Art Kiadó, 2002*). Szeretem ezt a könyvemet, folytatni fogom, „Mű gyűjteni, de minek?” címmel.

Szeretnék írni még egy vagy kettő könyvet. Az első győri városfejlődési modell története lenne. Be akarom mutatni, hogy mi is az a győri modell, hogy mitől tud egy város 200 év óta folyamatosan újításokat véghezvinni. Úgy érzem, ezt kötelességem megírni. Legyen ott Győrben a könyvespolcokon. Aztán szeretnék írni egy másik könyvet. Korábban négy kötetes sorozatban gondolkodtam, ami felvezető lehet a területi folyamatok tanulmányozásához és annak alakításához. Elkészült már a regionális gazdaságtan, most jelent meg a területi politika, korábban megírtam a területalakítás rendszerét, a területi stratégiát. Hiányzik a negyedik láb, a menedzsment, a megvalósítók szervezetei, módszerei és technikái. Ha sikerül megírnom, akkor a négy mű valahol összekapcsolódik, ami a regionális tudomány tanulmányozásához segítséget nyújthat, s összefoglalja erről a csodálatos szakmáról, tudományterületről szerzett ismereteimet.

Sz.V.: Mik a jövőben terveid? Mire akarsz a hangsúlyt fektetni a következő években? Az egyetemi feladataidra, kutatásokra, is–is?

R.J.: Válaszút előtt állok, 60 éves lettem. Büszkén mondhatom, mindenem megvan! Sikeres vagyok, hála Istennek egészségem is megvan. Ma ez a legfontosabb, a többit megvesszük, ahogy nagypapám mondta. Vigyázok is rá. Az egyetem most átalakul. A régi egyetemi vezetés, az alapító atyák egy éven belül visszavonulnak. Én vagyok az egyetlenegy köztes „atya”, az alapítók utáni következő generáció egyik vezetője. Lehetne folytatni az egyetemépítést, van benne fantázia. Óriási energiákat követel azonban az egyetemvezetés, s a megújítás, ami szükségszerű számos konfliktust generál. Szeretem az egyetememet és a városomat is. Az most a kihívás, hogy ott, az egyetemen lépjek előbbre, vagy maradjak az iskolámnál, egyben a kutatásoknál. Hiszen erről van papírom és jogosítványom. Na meg belemélyedhetnék a műgyűjtésbe is. Várom a környezetemtől az impulzusokat, hogy merre mozduljak el.

Sz.V.: János, szoktál visszanézni, vagy inkább előre nézel?

R.J.: Inkább előre nézek. Jó, hát levonom a következtetéseket, de inkább csak a jövő érdekel. Alapvetően optimista vagyok. Bár néha „beleesek” egy-egy pánikhelyzetbe, de próbálok kimászni belőle, vagy a feleségem okosan kiráncigál onnan.

Sz.V.: Nem válaszoltál arra a kérdésre, hogy mi a szerepe az életedben a nőknek?

R.J.: Nálunk a családban három lányom van, négy unokám, abból három lány, egy fiú. Gyakran velünk lakik, él szeretett anyósom és kedves sógornóm. Van egy kutyám, de azt is kiheréltették. Csupa nő, hölgy vesz tehát körül. Nagyon sokat köszönhettem a nőknek, így a munkatársaimnak, a barátnőimnek, az első feleségemnek. A doktori tanítványaim háromnegyede szintén nő. A legtöbbet azonban feleségemnek, Editnek köszönhetek, aki békét, nyugalmat, türelmet, szerelmet, biztonságot és stabil háterszínnyújt. Zsófi a közös lányunk, aki édes, kedves, okos és egy jó ember, kiváló teremtés. Most éppen forradalmat csinál.

A titkárnőimnek is sokat köszönhetek, például az Ágikának (*Havas Ágnes*). Ha ő nem rugdos engem a nagydoktorival, hogy „magának ezt meg kell írni”, mert „maga erre már érett”. Meg, hogy „ne törődjön semmivel, majd én viszem a boltot, meg viszi a Lados.” Szóval kihajtotta belőlem. Magamtól is megcsináltam volna, de jó, hogy valaki folyamatosan biztatott. Azóta is szeretettel gondolok rá. Most is olyan kiváló kollégáim vannak, mint a Melinda, aki egy fantasztikus menyecske, iszonyú precíz, és mindig talált valami hibát közös könyvünkben, s nem hagyott békén, amíg ki nem javítottam. A nőkkel tehát ilyen a viszonyom, kedvelem őket. S nagy öröömre szolgál, ha csinosak, nőiesek, üdék és bájosak.

Sz.V.: Szeretsz utazni?

R.J.: Szeretek elmenni Párizsba, ott már sokszor voltam, de még tervezem ide az utazást, mert rendes kiállításokat láthatok, meg a város nagyon jó. Vagy London vagy Berlin, az olyan helyek vonzanak, ahol érdekes galériák, művészeti attrakciók érhetőek el. Ám igazán Vászolyban szeretek lenni, ott van a balatoni nyaralónk. Gyönyörű környezet, ott lehet igazán pihenni.

Kedves János, nagyon köszönöm ezt a beszélgetést.